

In Holland staat een Huis

Henk Pröpper De afgelopen maanden is veel gediscussieerd over de nieuwe Nederlandse Canon. Dit afgewogen werkstuk is geen dictaat, maar nodigt uit tot gesprek. Een uitstekende plek voor een dergelijk gesprek is het in november geopende Huis voor de Culturele Dialoog.

Op het moment dat ik dit schrijf wordt de Canon gepresenteerd. In het afgewogen werkstuk dat de commissie-Van Oostrom heeft afgeleverd, is opmerkelijk veel ruimte voor alles wat met ons koloniaal verleden samenhangt. In de loop van het proces had Van Oostrom al eerder met zoveel woorden laten weten dat men niet moest denken dat een canon uitsluitend met klarenstoten zou kunnen worden ontvangen. Er zouden zeker ook allerlei zwarte bladzijden in het grootboek van onze geschiedenis staan, bladzijden die evenzeer als alle andere ons collectieve geheugen weerspiegelen, maar niet noodzakelijkerwijs ook onze identiteit, zo stelt de canoncommissie.

Met die stellingname neemt de commissie – filosofisch – enigszins afstand van de discussie die de afgelopen jaren woedde over onze nationale identiteit, en de vraag of kennis van onze geschiedenis identiteitsvormend zou kunnen zijn: het Nederlandse zou identificeren of ver-

sterken. Liever dan het stabiele, statische en gevormde is de commissie – terecht – het beweeglijke kader van een geschiedenis, een canon die bewustmaakt en vormt zonder een mal te creëren. Zij die rond de afgelopen eeuwende riepen om identiteit, zij die, in een samenleving die allengs multicultureel is geworden, verlangden naar een elementair, vaststaand idee van het Nederlandse, worden in de nu vastgestelde canon fijntjes van repliek gediend.

In de lijst van vijftig items (vensters) staat Spinoza subtiel naast Slavernij, gaat de Grondwet vooraf aan Max Havelaar (aanklacht tegen wantoestanden in Indië) en staan ook Anne Frank (Jodenvervolging) en Indonesië (onafhankelijkheidsstrijd) zusterlijk naast elkaar. En zelfs Srebrenica is opgenomen, als een van de ribben van onze geschiedenis waarin leven wordt geblazen.

Hiermee maakt de commissie ook een keuze

voor een nooit volledig te doorgronden en nooit volledig te bevatten weefsel van verhalen die elkaar raken, aanvullen, beïnvloeden. Wit en zwart lopen dooreen.

De Canon van Nederland is geen louter rooskleurig verhaal, de geschiedenis vormt niet slechts, maar moet ook worden gedacht, verwerkt, *bewältigt* zeggen de Duitsers. Het is in het licht van de geschiedenis, en evenzeer in de aanvaarding van het duister dat wij, zo mogen wij concluderen, mogelijkerwijs beslissingen kunnen nemen die onze samenleving ten goede komen. Als dat idee identiteitsvormend is, dan is er veel gewonnen.

Geen dictaat

De geschiedenis van Nederland, zoals neergelegd in deze Canon, kent vele kritieke momenten, momenten van verstarring en verblinding, naast momenten van uitzicht en inzicht. Dat te erkennen en daarmee te werken lijkt mij de voornaamste opdracht van deze Canon, die geen dictaat wil zijn, maar uitnodigt tot gesprek.

In het hoofdcommentaar van *de Volkskrant* van 17 oktober werd die uitnodiging tot gesprek heel Hollands genoemd, dat is waar. In zoverre valt er uiteindelijk wel degelijk iets te zeggen over identi-

De
Canon
van
Nederland
is geen
louter
roos-
kleurig
verhaal

teit, deze Canon is – vergeef mij – een weliswaar bijzonder intelligent, maar ook heel Nederlands product. Die uitnodiging tot gesprek bevalt mij echter wel, het is juist in de samenspraak, in de dialoog dat de menigvuldige bladzijden van onze geschiedenis tot leven kunnen komen. Alleen zo, werkende met dit weefsel van verhalen, zullen kinderen – en voor hen is deze Canon in de eerste plaats bedoeld – de verwarring van de eigen tijd beter verstaan en hopelijk daarnaar handelen. Deze geschiedenis bestuderende kan een kind begrijpen waarom Pim Fortuyn, de ‘grootste Nederlander van onze geschiedenis’, niet in de Canon van Nederland is opgenomen.

In het debat dat de laatste jaren werd gevoerd over een onze samenleving constituerende identiteit is door menigeen naar de geschiedenis verwezen, als medicijn, als (thuis)basis. De opdracht aan Van Oostrom c.s. aan te geven wat ieder kind geacht wordt te weten van de Nederlandse geschiedenis hield direct verband met die behoefte aan identiteit.

Fijnzinnig het idee van een constituerende identiteit nuancerend zonder het geheel te ondergraven, geeft Van Oostrom en passant ook antwoord op een aantal cruciale vragen die ons de laatste jaren bezighouden.

Van Oostrom benadrukt tegelijkertijd het belang van kennis van de geschiedenis, als het gebrek aan eenvormigheid dat die kennis oplevert: wij zijn niet uit een stuk hout gesneden, de geschiedenis is niet zelden onverklaarbaar en raadselachtig. Kennis van de geschiedenis betekent in de eerste plaats ook erkenning van allerlei misstanden als basis voor voortschrijdend inzicht. De (identiteits)crisis van de laatste jaren is bovendien geen unicum en pas achteraf zal kunnen worden gezien in hoeverre die waarlijk van betekenis is geweest. Intussen laat de canoncommissie zien zich wel degelijk bewust te zijn van de achtergronden van die crisis. Maar door aan te geven dat Nederland zich wel vaker heeft moeten aanpassen aan nieuwe

ontwikkelingen, nieuwe inzichten, nieuwe politieke of maatschappelijke realiteiten wordt de betekenis daarvan ook weer wat gerelativeerd. Veelkleurig Nederland staat keurig gemeld op 48, tussen Srebrenica en de Gasbel, een venster dat er vrolijk veelkleurig uitziet, met kinderen van verschillende herkomst die samen leren. Achter dat venster gaan echter de duizend discussies van deze tijd schuil. De commissie weet dat, maar laat het aan ons en onze kinderen over om daar in het licht van onze geschiedenis iets zinigs en heilzaams uit te puren. Zo moet een canon werken: als een lichtbron.

Nederland in shock
Toen een commissie onder mijn leiding in november 2005 van de staatssecretarissen Van der Laan en Nicolaï de opdracht kreeg om de contouren te schetsen van een Huis van de Culturele Dialoog, verkeerde Nederland nog altijd in shock over de dood van Theo van Gogh, die een jaar daarvoor, op 2 november 2004, was vermoord. Tal van discussies liepen sindsdien, en ook al in de jaren daarvoor, dooreen. Er werd gesproken over de reikwijdte van het vrije woord. Er werd gesproken over de betekenis van de Europese traditie van de Verlichting tegenover het ‘obscurantisme

van de islam’. Een strijd der godsdiensten en culturen werd in almaar heftiger bewoordingen als het ware geproclameerd. Mensen werden middeleeuws verketterd, anderen werden soms even onnaspeurlijke redenen de vertolkers van de westerse rede en vooral van westerse waarden. Tal van incidenten, zoals een uitspraak van minister Donner over de sharia, leidden tot debatten in de Tweede Kamer.

Nederland en de wereld staan in deze tijd

Zonder kennis en inzicht in de geschiedenis en cultuur van anderen is harmonieus samenleven onmogelijk

op scherp en een ding is zeker: het kennen van de eigen geschiedenis is een hoog goed, maar, zoals de commissie-Van Oostrom de Nederlandse politiek subtiel laat weten: zonder kennis en inzicht in de geschiedenis en cultuur van anderen is harmonieus samenleven onmogelijk. Dat was vroeger al zo, blijkt uit het weefsel van verhalen dat de commissie aanbiedt, maar in dit door en door gemediatiseerde tijdperk, waarin een klein voorval al tot hysterie kan leiden, is dit misschien nog wel in sterkere mate het geval. De enige bescherming die wij ons tegen die hysterie kunnen bieden, is de uitwisseling van kennis op alle niveaus van onze samenleving.

Aandacht voor de eigen geschiedenis staat zeker niet haaks op een dialoog met de geschiedenis en cultuur van de vele nieuwe Nederlanders die de laatste decennia ons land ‘veelkleurigheid’ hebben gegeven. In die zin beschouw ik het werk van de commissie-Van Oostrom als in hoge mate complementair aan het onze, en

getuigend van wijsheid en inzicht. De vaderlandse geschiedenis is vanaf het begin een internationale geschiedenis, een verhaal van beweging, doordringing, verandering, aanpassing, inbedding, loslating, verwerking, verzoening. Dat verhaal zou het gesprek met andere culturen, in Nederland en Europa gevestigd, moeten schragen en richting moeten geven. Dat kan noodzakelijkerwijs alleen door ook aandacht op te brengen voor de verhalen van de nieuwe Nederlanders, de nieuwe Europeanen.

Mobiel huis

Op 24 november jongstleden is het Huis voor de Culturele Dialoog officieel geopend. Het Huis zal vooral een programma zijn, een reeks van samenhangende initiatieven in de G-4 (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht). Het Huis slaat met andere woorden overal zijn tenten op waar mensen van verschillende achtergronden via culturele uitwisseling, gesprek of debat tot elkaar komen. Alleen zo kan het naar onze smaak niet op drijfzand zijn gebouwd.

Toen mijn commissie de opdracht kreeg een Huis voor de Culturele Dialoog te grondvesten, was de grootste angst die wij ontmoetten dat wij, zoals dat in Nederland heet, zouden investeren in stenen. Dat er een groot gebouw zou worden neergezet, liefst in een grote stad waar de ‘dialoog’ zich zou moeten voltrekken. Het voorbeeld van het Parijse Instituut du Monde Arabe werd in die fase over het algemeen afgewezen, een dergelijk centraal instituut zou alle andere initiatieven waar mensen al jaren hun krachten aan wijden van de kaart vegen. Het kon niet anders, zo hoorden wij vaak, of zo’n door politiek en bestuur ingegeven idee zou vervolgens zelf bezwijken onder haar eigen gewicht.

Of dergelijke redeneringen juist zijn of niet, doet eigenlijk weinig ter zake. Belangrijker is de afweging die wij zelf maakten dat we het liefst zoveel mogelijk bestaande organisaties wilden betrekken, en ze impulsen wilden geven

om gericht samen te werken, gezamenlijk artistieke en culturele programma’s te maken die zich onder een noemer gaan presenteren, waarmee het totale programma nationale betekenis en nationale zichtbaarheid moet krijgen. Daartoe is een redactie samengesteld die lokale, nationale en internationale activiteiten gaat coördineren. Leidraad is de gedachte dat cultuur en culturele uitwisseling de krachtigste middelen zijn om mensen van verschillende herkomst te laten kennismaken met andere uitingvormen, andere denkwijzen, andere gewoonten, andere afwegingen, andere gebaren, andere zienswijzen, andere geschiedenissen. De behoefte ergens vandaan te komen delen wij allen, en mogelijk maken mensen gemakkelijker de stap naar het andere, als dat achterland (van verhalen) wordt gezien en erkend.

Als Nederlanders de ruggengraat van de geschiedenis nodig hebben, hoe is het dan met de nieuwe Nederlanders? Een grotere kennis over en weer van elkaars verhalen is uiteindelijk de basis van een harmonieuzer samenleving. En dan blijkt bij nadere bestudering dat er tal van manieren zijn waarop verschillende tradities elkaar kunnen aanspreken, elkaar raken. Dat zal tastbaar worden als het Festival voor Sacrale Muziek wordt gepresenteerd, waarin ‘gewijde muziek’ uit allerlei culturen ten gehore zal worden gebracht. Dat merken kerk-, moskee- en synagogegegangens wanneer voorgangers van andermans parochie voor hen preken. Dat vinden mensen bij stand-upcomedians die elkaars cultuur liefdevol en ironisch verketteren. In het Huis gaan vele deuren tegelijk open voor mensen uit alle geledingen van onze samenleving.

Deuren en vensters

Een nationale canon en een nationaal intercultureel programma, beide zouden nog grotere draagwijdte kunnen hebben als ze ook daadwerkelijk met elkaar worden verbonden. Het lijkt echter alsof de politiek momenteel aarzelt. Er

Henk Pröpper

is neerlandicus, schrijver en
directeur van het Nederlands Literair
Productie- en Vertalingenfonds

is budget om de komende jaren programma's te maken, maar ondanks de groeiende (inter-) nationale spanningen is het idee van culturele dialoog de laatste maanden langzaam van de politieke agenda gegleden. Alsof in verkiezings-tijd het idee moet worden gewekt dat Nederland er in alle opzichten goed voorstaat, terwijl ter linkerzijde het idee van dialoog verbonden wordt met een culturele en intellectuele elite, en dus als te hoogdrempelig wordt bestempeld. De strategieën van het Huis voor de Culturele Dialoog zijn echter juist voornamelijk gericht op jongeren, nieuwe media en nieuwe podia. Zoals de nationale Canon bedoeld is voor de jeugd (maar feitelijk iedereen aanspreekt), zo geldt dat ook voor het Huis voor de Culturele Dialoog.

Het is, denk ik, niet toevallig dat beide commissies gebruikmaken van de beeldspraak van deuren en vensters. Kenmerk van de debatten de laatste jaren, behalve de heftigheid waarmee ze werden gevoerd, is de oppositie van het eigene en het andere – gesloten denken, dus. Ook de roep om een nationale canon werd daar gedeeltelijk door ingegeven. Zoals ik eerder liet zien is het antwoord van de commissie-Van Oostrom duidelijk genoeg: het eigene voor zover het bestaat is een reeks meer en minder florissante verhalen die gezamenlijk toch ons kapitaal vormen, het enige materiaal dat we hebben om in een steeds onbegrijpelijker wereld keuzes te maken.

De mate waarin Nederlanders in de geschiedenis niet in staat zijn geweest op een behoorlijke wijze met het andere, het onbekende om te gaan, maakt integraal deel uit van ons verhaal en moet tot nadenken stemmen. Wat wij daarmee van onszelf vragen – en dat is niet gering –, mogen wij ook van nieuwe Nederlanders en nieuwe Europeanen vragen. Dat alles begint nog altijd met openheid, rationaliteit en respect. Open vensters, open deuren.

Dan helpt het niet om, zoals de paus, de gods-

dienst en de rede van het Westen te plaatsen tegenover de verblindende hysterie van de islam, alsof de Arabisch-islamitische traditie niet een hele geschiedenis heeft van rationalistische denkers (die bovendien voor Europa van grote betekenis zijn geweest). Dan helpt het niet om de Verlichting als een uniek Europees product te zien dat alleen maar daar, in volkomen isolatie, tot stand kon komen. Dan helpt het zeker niet om een van de grootste verworvenheden van de Verlichting, het recht op het vrije woord dat de laatste jaren zo luidkeels is geclaimd, te verwarren met een verabsolutering van de meningen. Dat lang niet alle meningen even waardevol en waardevast zijn, bewijst de hysterie die ook het Westen al enige jaren vangt.

Wat wel kan helpen is inzicht in geschiedenis, luisteren naar andermans verhalen. Het is de enige manier, hoe breekbaar ook, en het moet bij de jeugd beginnen. Dit betekent ook, in de hoogste mate, investeren in het onderwijs. Investeren in de onderwijzers, de leraren, die dit verhaal van hunebed tot Europa, van Max Havelaar tot Veelkleurig Nederland moeten gaan vertellen. Investeren in de culturele bemiddelaars die in staat zijn het eigene naar waarde te schatten, het andere inzichtelijk te maken en kloven te overbruggen.

De kunst van de verbeelding

Funda Mújde

Er is een parallel tussen de staat van het multiculturele kunstlandschap in Nederland en de maatschappelijke ontwikkelingen, de afgelopen twintig jaar. Is de integratie nu wel of niet gelukt? Volgens de commissie-Blok, die dat vorig jaar onderzocht, is die integratie voor een groot deel gelukt. Echter: *ondanks* het beleid en *dankzij* de inzet van de immigranten zelf. Dat geldt ook voor de kunsten. Nieuwe syntheses zijn hieruit voortgevloeid en vele kruisbestuivingen hebben plaatsgevonden.

Dit tot grote ergernis van iemand als Gerard Cox. Met weemoed spreekt hij over de vergane Hollandse glorie en hij is furieus over de 'vernegering' van de westerse c.q. Nederlandse muziek. Hij doet me denken aan een autochtone man die klaagt dat hij te weinig 'lekkere, blonde Hollandse meiden' ziet achter het raam in de prostitutie, door aziatisering en 'verdonkering'.

De verkiezingscampagne 2006 van de Lijst Fortuyn startte met de leus: 'Geef Nederland terug aan de Nederlanders.' Geldt dit in het algemeen ook voor het gevestigde kunstcircuit? Is de Mattheüs Passion nog wel hetzelfde als de helft van de vertolkers een andere (islamitische) achtergrond heeft? Of moge God dit verhoeden?

Gerard Cox doelde op de recente Afro-Amerikaanse muziekcultuur, die met name door de Surinaams-Antilliaanse nieuwkomers in Nederland wordt geïmporteerd en 'verspreid'. De veranderingen in kunst en cultuur worden beschuldigend afgewenteld op *die anderen* en de nieuwkomers. Dat je rouwt om het verdwijnen van genres die jij koestert, *alla*. Maar spreken over *vernegering* van de muziek? Het Nederlandse lied is populairder dan ooit: Marco Borsato, Ruth Jacott, Frans Bauer, allochtonen die uit volle borst André Hazes meezingen.

Prachtige mix

Vóór staatssecretaris Rick van der Ploeg de gevestigde kunstorde dwong om de deuren voor de nieuwe (niet-Nederlandse) groepen open te gooien, betraden wij begin jaren tachtig de podiumkunsten dankzij ad hoc gesubsidieerde projecten en een paar goedwillende Nederlandse kunstenaars en beleidsmakers. De meeste subsidies werden toegekend aan projecten die maatschappelijke relevantie bezaten; de kunst hing er maar bij.

Gelukkig voor de Nederlandse 'kunstmarkt' hebben al die buitenlanders die met kunst bezig waren, meer aandacht besteed aan het kunstaspect dan aan de maatschappelijke relevantie. Toen al ontstond een mix waar prachtige syntheses uit voortkwamen. De muziekgroep East meets West uit Rotterdam is daar maar één voorbeeld van.